

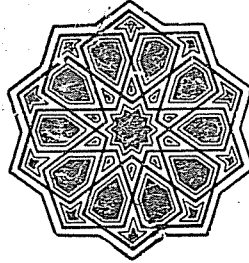
ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt: XXXI

*FAKÜLTENİN KURULUŞUNUN 40.
YIL ÖZEL SAYISI*

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ

Kuruluş ve Tarihçe

İlahiyat Fakültesinin kurulması fikri modern Türk Üniversitesi içinde İslâmî İlimlerin modern ilim zihniyeti ile okutulması ihtiyacından doğmuştur. Ortaçağ Türk ilim müesseseleri olan Medreseler hem İslami ilimleri hem de kendi zamanlarının müspet ilimlerini okutmaktaydılar. Medreselerde ihtisasa doğru gidildiği zamanlar olmuş, mesela Selçuklular devrinde Darü's-Şifalar, Rasathanelerden ayrı Darü'l-Hadisler meydana getirilmişti. Daha ziyade İstanbul'da toplanmış olan Osmanlı medreseleri bu ihtisası bir yana bırakarak Ulûm-u Arabiyye ve Ulûm-u Dahileyi aynı sistem içinde birleştirmişti. Orta öğretim üzerine yüksek öğretimin birkaç safhası yerleştirilmiş olan ve Sahn-ı Seman, Sahn-ı Süleymaniye ile en yüksek kademesine ulaşmış olan Fatih-Süleymaniye medreselerine İstanbul Üniversitesinin ortaçağdaki temeli gözüyle bakmak ve o devirde okutulan İslâmî ilimler şubesini de İlahiyatın ilk şekli olarak görmek doğru olur.

Bununla beraber, asıl İlahiyat Fakültesi fikri modern üniversite fikri ile birlikte doğmuştur demek yerinde olur. Ortaçağ zihniyetindeki müesseselerin karşısında bu yeni müesseseyi kurma teşebbüsü 1846 yılına kadar çıkar. Bu tarihte Ayasofya ile Sultan Ahmet arasında "Dar'ül Fünûn" olarak bir bina yapılmaya başlanmış ise de 1859 da tamamlanan bu bina bu işte kullanılmamıştır. İlk Dar'ül-Fünûn müdürü olan Hoca Tahsin Efendi, sırf şahsi teşebbüsü ile kendi evinin bazı odalarında ilk Dar'ül-Fünûn derslerini 1279 (1864) Recebinin 22'sinde serbest dersler halinde vermeye başlamıştı. 1866'da bu dersaneler Atik Ali Paşa Camii karşısındaki Nuri Efendi konağına kaldırılmış, bir müddet sonra da konak yanmıştır. Bunun üzerine yeni bir bina Dar'ül-Fünûn olarak yaptırılarak 1869'da Sadrazam Ali Paşa tarafından açılmış, bununla beraber bu ilk Dar'ül-Fünûn hoca ve talebe azlığından, ancak iki sene kadar devam ettikten sonra 1871'de kapanmıştır.

Ancak, orta öğretimin sistemleşmesi ve üniversiteye talibe yetiştirecek bir dereceye gelmesinden sonra 1900 senelerinde Mekteb-i Mülkiye binası dahilinde yeniden bir Dar'ül-Fünûn kuruldu. Tıp ve Hukuk mektepleri zaten mevcuttu. Yeniden kurulan şubeler "Ulûm-ı Edebiyye", "Ulûm-ı Riyaziyye ve Tabiiyye" şubeleri idi. Fakat bu ilk edebiyat şubesinin gerek dersleri gerek teşkilatı bakımından tam bir Fakülte sayılamayacak kadar zayıf olduğu söylenebilir.

İkinci Meşrutiyetten (1908) sonra Edebiyat Fakültesine yeni kürsüler ilave edilerek Edebiyat, felsefe, tarih ve coğrafya şubelerinden ibaret üç yılda tamamlanan nispeten daha mükemmel hale getirilmiş bir Fakülte haline getirildi. Aynı yıllarda medreseden bağımsız üniversite kadrosu dahilinde modern zihniyete uygun bir İlahiyat Fakültesi tasavvuru uyandı. Bu tasavvur özellikle Emrullah Efendi'nin hazırladığı Dar'ül-Fünûn projesinde olgunlaştı. Rasyonel bir düşünce ile maarifin yukarıdan aşağıya doğru bütün memlekete yayılması, bunun için de işe herşeyden önce üniversitenin kurulmasıyla başlanması gerektiği fikrinden hareket eden Emrullah Efendi'nin teşebbüsü maarif tarihimizde "Tuba Ağacı" nazariyesi adıyla tanınmaktadır. Bu teşebbüs 1912'de bir kanun ile tatbik sahasına kondu. Bu yeni Dar'ül-Fünûn'un başında ortaçağ skolastik zihniyetinden kurtulmuş yeni "Ulûm-ı Şer'iyye" şubesi görülüyor. Emrullah Efendi'nin kurduğu Dar'ül Fünûn beş şubeden ibaretti:

1. Ulûm-ı Şer'iyye,
2. Ulûm-ı Hukukiyye,
3. Ulûm-ı Tıbbiyye,
4. Fünûn,
5. Ulûm-ı Edebiye.

Ulûm-ı Şer'iyye şubesinde şu dersler bulunuyordu:

	Ayda ders sayısı
1. Tefsir	8
2. Hadis	8
3. Ahlâk-ı Şer'iyye ve Tasavvuf	6
4. Usul-ü Fıkıh	8
5. Fıkıh	8

6. İlm-i Kelâm	8
7. Sıyer-i Nebevî (Hz. Peygamber'in Hayatı)	2
8. Tarih-i Din-i İslam ve Tarih-i Edyan	6
9. İlm-i Hilâf	4
10. Edebiyat-ı Arabiyye	6
11. Hikmet-i Teşri	2
12. Tarih-i Fıkıh	2
13. Arap Felsefesi	2
14. Felsefe ve Felsefe Tarihi	6

Dar'ül Fünûn'un bu ilk sistemli kuruluşunda Fakültelelere "Şube" denmekte olduğu gibi, "İlahiyat"ta Arap ülkelerinde olduğu gibi "Ulûm-ı Şer'iyye" diye kabul edilmiştir. Bu tercihin sebebi medreseden ayrılmış olmasına rağmen yeni fakültede derslerin ağırlık merkezinin şeriat (Legislation) yani dinî kanun olması idi ve bu görüş tarzı da Hilâfet müessesesi ve din ile devletin henüz ayrılmamış olmasının tabii bir neticesi olarak görülmelidir¹.

Emrullah Efendi Dar'ül Fünûn'unda Şer'i ilimler şubesinde okutulan dersler şu şekilde gruplara ayrılmakta idi:

1. Tefsir ve Hadis Grubu : Umumî Tefsir, tatbiki tefsir Usûl-i Hadis, Hadis.
2. Kelâm Grubu : Kelâm ilmi, Kelâm Tarihi, Arap Felsefesi, Tasavvuf
3. Felsefe Grubu : İlm'ün-nefs (Psikoloji), mantık ve ahlak, felsefe-i ulâ (ilk felsefe), felsefe tarihi, Arap Felsefesi.

1 Emrullah Efendi "Ulûm-ı Şer'iyye" içerisinde birinci zümrede Kur'an ilminden başlayarak sıra ile Hadis, Fıkıh ve Kelâm'a yer vermiş, ikinci zümrede İslâmî ilimlerin tarihlerini (İslam dini tarihi, Arap Edebiyatı, Fıkıh ve Kelâm Tarihi ... vs.) almış, üçüncü zümre olarak Arap Felsefesi ile Garp Felsefesini koymuştur. Emrullah Efendi'nin İslam Felsefesine Arap Felsefesi demesi bu tabiri fazla hususi ve tahdit edilmiş bir manada anlayan bazı Şarklı ve Garplı müelliflere yaklaşmasından ileri gelmekteydi. Çünkü Arap Felsefesi tabiri yalnızca ortaçağda İslam dünyasının müşterek ilim dili olan Arapça dolayısıyla doğru idi. Fakat milletlerarası bir medeniyet olan İslam medeniyetinin felsefesi olması bakımından doğru olamazdı. Nitekim ortaçağ Garp Felsefesi için Latin Felsefesi demek de doğru değildir; orada da -doğru olarak- "Ortaçağ Hristiyan Felsefesi" denmektedir.

4. Fıkıh Grubu : Usûl-ı Fıkıh, ilm-i hilâf, fıkıh tarihi, Hikmet-i teşrî
5. Ahlâk-ı Şer'iyye : Siyer-i nebevî, İslâm dini tarihi, Dinler (Şer'i ahlâk) ve Siyer Tarihi, Şer'i Ahlâk kısmı

Yukarıdaki gruplardan Emrullah Efendi İslâm'ın doğmatik ilimlerinden sonra felsefe ve kelâm cereyanlarının incelenmesine mühim bir yer ayırmakla ilk defa medrese sisteminin dışına çıkmış bulunuyor; İzmirli İsmail Hakkı'nın "Fenn-i Menahic"i ile İsağoci mantığını aşması, modern mantık ile metodolojiye mühim bir yer vermesi de daha Hoca Tahsin Efendi Sırrı Paşa zamanında başlayan modern psikolojinin felsefe grubunun başında bulunması da ilim zihniyetinin hakim olmaya başladığını gösteriyor.

Emrullah Efendi Dar'ül-Fünûnunda² imtihanlar icazetname (licence) ve Ruûs (doctorat) olarak iki kısma ayrılmaktadır. Şer'i İlimler Şubesi'nin icazet imtihanları şu gruplara ayrılmaktadır:

1. Tefsir ve Hadis,
2. Kelâm ve Kelâm Tarihi, Tasavvuf,
3. Şer'i Ahlâk, siyer, İslâm Dini Tarihi, Dinler Tarihi,
4. Fıkıh Usulü, İlm-i Hilâf,
5. Fıkıh, Fıkıh Tarihi, Hikmet-i Teşrî,
6. Felsefe, Felsefe Tarihi, Arap Felsefesi.

Ruûs (doctorat) imtihanı şu kısımları ihtiva etmektedir:

- a) Kelâm ve Felsefe-i ulâ (philosophie premiere)
- b) Fıkıh Usulü ve İlm-i Hilâf,
- c) Fıkıh

Emrullah Efendi'nin kurmuş olduğu Dar'ül Fünûn henüz muhtar değildi. Mütareke yıllarında son Osmanlı Hükümdarı Mehmet Vahidettin'in tasdiki ile son Osmanlı Mebusan Meclisinden çıkan kanun Dar'ül Fünûn'a muhtariyet vermekte idi. 11 Ekim 1919'da çıkan bu kanun Dar'ül Fünûn'un Hukuk, Tıp, Edebiyat ve Fünûn medreselerinden meydana geldiğini belirtmekte ve bu suretle İlahiyat veya Şer'i İlimler Fakültesini kaldırmaktaydı.

² Osmanlı Padişahı V. Mehmet Reşat tarafından tasdik edilen kanunla kurulmuştur.

Şer'î İlimler Fakültesinin kaldırılması bu devirde reaksiyoner bir zihniyetin hâkim bulunmasından, medreselerin bu vazifeyi yeteri kadar gördüğü ve Üniversitede onlardan ayrı bir Fakülteye lüzum olmadığı kanaatinden ileri gelmekte idi. Vakıa Emrullah Efendi tarafından organize edilen Şer'î İlimler Fakültesi ani ve fecri bir kararın eseri değildi. Böyle bir Fakültenin kurulmasını zaruret haline getiren fikir hazırlıkları uzun zamandan beri mevcuttu. Bir yandan medrese artık eski heyetinde devam etmiyordu. Yeni medreseliler arasında modernist ve garpçı zihniyette alimler yetişiyordu. Hoca Tahsin Efendi, Garp Psikolojisini okuyordu. Şevket Efendi Almanya'da tahsil ettikten sonra Ebbinghaus'tan tercüme ettiği psikolojiyi medresede okutmakta idi. İzmirli İsmail Hakkı "Yeni İlm-i Kelâm" da Garp Felsefesi ile Kelâm doktorinlerini mukayese ediyor ve felsefenin yeni delillerinden faydalanıyordu. Yine aynı şekilde Mantık da Ali Sedat beyle başlayan yeni mantık ve metodoloji temayülü İzmirli tarafından genişletiliyordu. Bu hareketler bir yandan medreseyi modernleştirdiği gibi, bir yandan da Dar'ül-Fünûn'da öğretim vazifesini omuzlarına almış olanlar arasında gerek medrese gerek mektep tahsili görmüş olanların yeni bir hamle yapmalarına sebep oluyordu. Bunlara ilaveten Dinler Tarihi okutan Ahmet Mithat Efendi, Hikmet-i Tarih okutan Ahmet Vefik Paşa, Tasavvuf okutan Mehmet Ali Aynî'yi zikretmek gerekir. Bütün bu hazırlıklar İslâmî İlimlerin bir Fakülte halinde ve modern zihniyetle uzlaşmış olarak okutulmasını zaruret haline getirmekte idi.

Mütareke yıllarında Emrullah Efendi-Ziya Gökalp Dar'ül-Fünûnuna karşı uyanan reaksiyon Şer'î İlimler Fakültesinin kaldırılması şeklinde kendini göstermiştir.

Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi İlahiyat Fakültesi'nin açılmasını tekrar ele aldı. Dar'ül-Fünûn'a muhtariyet veren kanun lâyihası 1924'te müzakere edildi. Birinci madde okunduktan sonra Isparta Mebusu Hafız İbrahim Efendi şu mütalâada bulundu:

— "İlahiyat Fakültesi ilave edilsin" .

— Reis "İlave edeceğiz. Fakat İlahiyat Fakültesini birinci maddenin neresine ilave edeceğiz"? diye sordu.

— İstanbul Mebusu Akçuraoğlu Yusuf "Edebiyat'tan sonra" dedi.

— Reis “İlâhiyat Medresesinin Edebiyat Medresesinden sonra yazılması suretiyle “İlâhiyat ve Fen Medreselerinde” şeklinde madde tashih edilecektir. “İlâhiyat” kelimesi, “Edebiyat” kelimesinden sonra olacaktır”, dedi. Bu şekilde kanuna İlâhiyat Fakültesi kati olarak girmiş oldu.

Müzakerelerden sonra İstanbul Dar’ül-Fünûnunun hükmi şahsiyeti hakkındaki kanun 21 Nisan 1924 (17 Ramazan 1340) te kabul ve tasdik edilen yeni kanunla İlâhiyat Fakültesi birinci maddede şu surette zikr olunmaktadır:

“Madde 1- İstanbul Dar’ül Fünûnunun müteşekkil bulunduğu Tıp, Hukuk, Edebiyat, İlâhiyat ve Fen medreselerinden her biri enval-i menkule ve gayri menkule tasarrufuna ve teberruat kabulüne mezundur...”

Nitekim aynı kanun hükümlerine tabi olarak çıkan “İstanbul Dar’ül-Fünûnu Talimatnamesi” hükümlerinde de şöyle denilmekte idi:

Madde 1- İstanbul Dar’ül-Fünûnu Tıp, Hukuk, Edebiyat, Fen ve İlâhiyat Fakültelerinden müteşekkildir.

Madde 2- Dar’ül Fünûn ilmi muhtariyeti haizdir.

Madde 8- İlâhiyat Fakültesinde bervechi ati dersler tedris olunur:

Tefsir ve Tefsir Tarihi, Hadis ve Hadis Tarihi, Fıkıh Tarihi, Kelâm Tarihi, Mâbâdüt-tabüiyat, Tasavvuf Tarihi, Tarih-i Edyan, İçtimaiyat, Ruhiyat, Ahlâk, İslâm Felsefesi Tarihi, İçtimai Ruhiyat (dinî hadiselerin tetkiki nokta-i nazarından), Tarihi Felsefe, Türk Tarihi Dinisi, İslam Felsefesi”.

Kanunla Talimatname metni arasında İlâhiyat Fakültesinin diğer Fakülteler arasındaki yeri bakımından küçük bir fark olduğu gibi, kanunda medrese, talimatnamede Fakülte tabiri yer almıştır. İlâhiyat Fakültesi adı da artık “Şer’î İlimler Şubesi” yerine kaim olmuş bulunuyordu.

İlâhiyat Fakültesinde okutulan dersler sayılırken dogmatik ilimlerden Tefsir ve Hadis aynı ilimlerin tarihleri ile okutulduğu zikredildiği halde yalnız “Fıkıh Tarihi” okutulduğu tashih edilmişti. Buradan da “laik zihniyete” uygun olarak sistematik fıkıh Anayasa ve Medenî Kanun karşısına koymadığı ve onu yalnızca tarihî tetkik açısından ele aldığı görülmektedir.

Bu şekilde ve hemen hemen tam kadro ile teşekkül eden İlâhiyat Fakültesinde dersler aşağıda zikredilen kişiler tarafından veriliyordu:

Meclis-i Müderrisin Reisi Müderris Şemsettin (Günaltay) – İslâm Dini Tarihi ve Metafizik,

Kâtib-i Umumi (Genel Sekreter) Muallim Yusuf Ziya (Yörükân) – İslâm Mezhepleri Tarihi,

Prof. Dumesile-Dinler Tarihi,

Müderris Muavini Hilmi Ömer (Budda) – Dinler Tarihi,

Müderris Mustafa Şekip (Tunç) – Din Psikolojisi,

Müderris İsmail Hakkı (Baltacıoğlu) – Dinî İçtimaiyat (Din Sosyolojisi)

Müderris İzmirli İsmail Hakkı – İslâm Felsefesi Tarihi,

Müderris Şerafettin (Yatkaya) – Kelâm Tarihi,

Şevket Efendi – Fıkıh Tarihi,

Müderris Mehmet Ali Aynî-Tasavvuf Tarihi,

Köprülüzade M. Fuat-Türk Dini Tarihi,

Kilisli Rifat-Arapça,

Müderris Mehmet İzzet – Ahlâk,

Müderris Mehmet Emin – Felsefe Tarihi

1924'te kurulan İlahiyat Fakültesi 1933 yılına kadar dokuz sene faaliyetine devam etti. 1933'te Dar'ül-Fünûnun lağvedilerek yerine kurulmuş olan İstanbul Üniversitesinde İlahiyat Fakültesine yer verilmedi. Sadece Edebiyat Fakültesine bağlı "İslâmi İlimler Enstitüsü" vücuda getirildi. Bu enstitüde Fakülte müderrislerinden şu zatlar Ord. Prof., Prof. ve Doçent olarak yerlerini muhafaza ettiler:

Ord. Prof. Şerafettin Yaltkaya – Kelâm Tarihi,

Ord. Prof. Mehmet Ali Aynî – Tasavvuf Tarihi,

Prof. Baki – İran Edebiyatı,

Doç. Yusuf Ziya Yörükân – İslâm Mezhepleri Tarihi,

Doç. Hilmi Ömer Budda – Dinler Tarihi,

Şerafettin Yaltkaya Diyanet İşleri Reisliğine tayin edildiği, Mehmet Ali Aynî ve Baki Beyler Emekliye ayrıldıkları, talebe yokluğu ileri sürülerek iki doçent de lise felsefe öğretmenliğine nakledildikleri için "İslâm Tetkikleri Enstitüsü" 1936 yılında lağvedildi.

O tarihten sonra ne İstanbul ve ne Ankara Üniversitesinde bu derslerin muadilleri okutulamadı. Yalnız İstanbul Edebiyat Fakültesinde 1933'te Doç. Hilmi Ziya Ülken Türk Tefekkürü Tarihi derslerini okutmaya başlamıştı. Bu ders 1942'den itibaren Felsefe Tarihi Kürüsüsüne bağlı "Türk - İslâm Felsefesi Tarihi" dersi halini aldı.

Bugünkü İlahiyat Fakültesi

İstanbul Dar'ül-Fünûnu İlahiyat Fakültesinin kapanmasından 16 yıl sonra 1949'da İlahiyat Fakültesi bu defa Ankara Üniversitesine bağlı olarak 21 Kasım günü açılmıştır. Ankara Üniversitesi Senatosunun bir İlahiyat Fakültesi açılması hakkındaki kararını müteakip 3 Mayıs 1949'da zamanın hükümeti şu gerekçe ile kanun teklifini Türkiye Büyük Millet Meclisine getirmişti:

Din meselelerinin sağlam ve ilmi esaslara göre incelenmesini mümkün kılmak, mesleki bilgisi kuvvetli ve düşüncesinde ihatah din adamlarının yetişebilmesi için lüzumlu şartları sağlamak maksadıyla memleketimizde de garptaki örneklerine benzer bir İlahiyat Fakültesinin kurulmasını kararlaştıran Ankara Üniversitesi Senatosu, bu fakültenin şimdilik geniş tutulmasında zaruret olmayan kadrolarını ilişik cetvelde görüldüğü şekilde tespit etmiştir..."

Türkiye Büyük Millet Meclisinde bu kanunla ilgili olarak yapılan konuşmalar şu şekilde özetlenebilir:*

"İsmail Hakkı Baltacıoğlu (Kırşehir) - ... Bir İlahiyat Fakültesi kurulmasından maksat medreseyi diriltmek değildir. Çünkü Fakülte ile medreseyi ayıran çok temelli bir karakter vardır. O da şudur: Medresenin çalışması nassî, apriori, kablettecrübîdir. Fakülteler ilim evleri olduğundan, bunlar mukayeseye, müşahedeye ve en sonunda da mümkün olursa, izaha çalışmaktadır. Yani birincisi sübjektif olduğu kadar, ikincisi objektiftir. O halde hükümetin şayanı dikkat olan isteği şudur: Bütün manâsıyla ilim haysiyeti ve ilim karakteri taşıyan bir fakülte meydana getirmek. Öylesine bir fakülte ki, diğer fakültelerden hiç bir surette ayrılığı olmayacaktır.

Bizim istediğimiz İslâm İlahiyatı Fakültesidir. Ama medrese değil, ilmi karakter taşıyan İslâm İlahiyatı Fakültesi. İslâm dinini; İslâm mezheplerini... ilmi surette tedkik edecek bir ilmi fakülte.

İlahiyat Fakültesini açmayı büyük bir olay olarak kabul ediyorum kendi hesabıma. Bunun feyizlerini ve nimetlerini daha sonra göreceğiz.

* Bak. T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem VIII, Cilt 20, Toplantı 3, ss. 227-284.

Şimdi benim nazarı dikkati celbetmek istediğim nokta şudur: Kısaca tebarüz ettireyim. İlahiyat Fakültesi İslâmiyeti bütün olarak tetkik etmekle beraber metotlarında, meselelerinde müspet ilimlere dayanmalıdır. Bu budur, efkârı umumiyece bu vuzuh faydalıdır.

Bu İlahiyat Fakültesi Atatürk inkulâbından sonra ikinci defa Türkiye’de açılıyor. İlk defa Atatürk İnkulâbından sonra İstanbul Üniversitesi içinde kurulmuştu. O İlahiyat Fakültesinde benim de mesuliyetim vardı. Bir nevi sosyoloji fakültesi yaptık. Fakat burada yani Fakülte’de İslâmi bilgiler esas, sosyolojik bilgiler yardımcı olacaktır.

Emin Soysal (Maraş) – ... Bu müesseseyi yeniden kuracağız. Yalnız Milli Eğitim Bakanlığının şu noktalara dikkat etmesini rica edeceğim. Tekrar bu memlekette XVII., XVIII. ve XIX. asırlarda devam eden, diğer memleketlerde olduğu gibi ilim ve din, mektep ve medrese mücadelesinin açılmaması, böyle bir yola gidilmemesi için son derecede hassas bulunmaları lazımdır. Bu memleket bu yüzden terakki hamleleri noktasından çok acı tecrübeler geçirmiştir.

Milli Eğitim Bakanının günün siyasi olaylarına uyararak bu işi ele alıp yürürken memleketin geleceği üzerinde büyük manevî mesuliyeti omuzuna aldığı unutmamasını rica ederim. Mektep ve medrese mücadelesi, din ve ilim mücadelesi bizde değil, bütün beşeriyet tarihinde kanlı sahneler, kanlı tarih sayfaları yaratmıştır. Büyük Atatürk’ün bu hususta yaptığı hamleler hepimizce malumdur. Büyük Atatürk dinsiz miydi? Asla; dinsiz değildi. Büyük Atatürk bu memleketin Avrupaî manada ilerlemesini, terakki etmesini isteyen bir büyük adamdı....

Medreseler zaman zaman bu memlekette, hatta kiliseler de zaman zaman bir hava yaratmıştır. Böyle bir zihniyetin bu memlekette yaratılmamasını Milli Eğitim Bakanından rica ederim.

Bu müessese de bu memlekete lazımdır ve çok da ihtiyaç vardır.

Tahsin Banguoğlu (Milli Eğitim Bakanı):

— Bir İlahiyat Fakültesinin kuruluşunda düşündüğümüz en esaslî nokta şudur arkadaşlar: Bu gün üniversitelerimiz camiası içerisinde –ki bir ilim camiasıdır– kurmak istediğimiz bu müessese, Atatürk inkulâbının bizi ulaştırdığı yeni medenî ve içtimâî hayatın şartlarıyla mütenevî ve yeni cemiyetimizin hüviyetine lâyık bir müessese olacaktır. Zaten bunun içindir ki bütün Garp memleketlerinde ve yeni yeni Şark memleketlerinde olduğu gibi bizde de İlahiyat bilgisi veren müesseseyi üniversitenin camiası içinde kurmayı düşünmekteyiz. Bu düşünce hattı-

zatında bazı arkadaşlarımızın endişelerine cevap verecek mahiyettedir. Biz memleketimizde eski medrese tarzındaki tedrisatı yeniden canlandırmak ve onun yetiştirdiği tarzdaki adamları yeniden yetiştirmek düşüncesinde değiliz. Bundan kat'i olarak ictinap kararındayız. Mektep ve medrese yüzyıl müddetle, tanzimattan bu yana yanyana çalışmışlar ve memleketimizde iki türlü zihniyete sahip insan yetiştirmişlerdir. Bu iki türlü zihniyet sahibi insan bir asır boyunca süren dahili bir zihniyet mücadelesi içinde yuvarlanmışlardır. Tesisine teşebbüs ettiğimiz İlahiyat Fakültesi bu zihniyetle çalışan bir müessesese olmayacaktır. Memleketimizi, münnevverlerimizi yeniden bu zihniyet mücadelesine asla düşürmemek kararındayız. Bu ilmi camia içerisinde teşekkül edecek bu müessesenin yetiştireceği yüksek din adamları sivil ve asker bütün münnevverlerimizle aynı zihniyette, aynı emelde insanlar olacaklardır...

Bu itibarla İlahiyat Fakültesi müspet bir ilmi camia içerisinde kurulacak ve bazı irticaî hareketlere cesaret vermek şöyle dursun, onları menetmet, onları selbetmek ve onları yok etmek fonksiyonunu icra edecektir. Tanzimattan bu yana kurulmuş bütün müesseselerimiz gibi İlahiyat Fakültesi de bir meşale olacaktır ve hurafeciler bu meşaleden yarasalar gibi kaçacaklardır.

İlimden bu memlekete hiç bir zaman zarar gelmemiştir. Yeniden bir ilim meşalesi yakıyorsunuz, bu meşaleden de ancak fayda hasıl olacaktır. Ancak ışık, aydınlık hasıl olacaktır.

İlahiyat Fakültesi kurulması arzusu, memleketçe, muhtelif parti gruplarınca izhar edilmiş, Yüksek Heyetinizce benimsenmiş bir fikirdir. Bu arzuya uyarak ilk defa Ankara Üniversitemiz bir İlahiyat Fakültesi açmak kararını almıştır.

Bu Fakültede okutulacak dersler başlıca İslâmi ilimler olacaktır. Fıkıh, Tefsir ve Hadis gibi. Bunun yanbaşında, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin derslerinden manevi bilgiler, psikoloji, sosyoloji gibi bilgiler de gösterilecektir. Yine Edebiyat Fakültesinin lisan kursları İlahiyat Fakültesinin yardımcı dersleri olacaktır. Arapça ve Farsça, Avrupa dilleri yardımcı dersler olarak okutulacaktır. Bunun dışında İlahiyat Fakültesinde mukayeseli din tarihi ve başka dinler hakkında da umumi bilgiler verilecektir.

Sayın Baltacıoğlu'nun işaret ettiği cihet ehemmiyetlidir. İlahiyat başlı başına bir disiplindir. Edebiyat Fakültesi ise sadece bir manevî ilimler fakültesidir. Bu itibarla kuruluşunda, İstanbul Üniversitesinde vaktiyle yapılmış olan hataya düşülmeyecektir. Esas, dinî bilgiler olacaktır..."

İlahiyat Fakültesinin öğretime başladığı 1949-1950 ders yılındaki programı şöyle idi:

Dersin Adı	Saat	Ders Verenler
Arapça	2	Prof. Necati Lugal, D.T.C.F. de
Farsça	2	Prof. Necati Lugal, D.T.C.F. de
Yabancı Dil (İng. Alm. Fr.)	4	D.T.C.F.'nin Yabancı Dil Bl.
Sosyoloji	2	Prof. Mehmet Karasan D.T.C.F. de
Mantık ve İlimler Felsefesi	4	Prof. Hamdi Ragıp Atademir D.T.C.F. de
İslâm Dini ve Mezhepleri Ta.	4	Prof. Yusuf Ziya Yörükkan
İslâm Sanatı Tarihi	2	Prof. Remzi Oğuz Arık
Mukayeseli Dinler Tarihi	2	Prof. Hilmi Ömer Budda

İkinci yıl Hadis Usulü, İslâm'da İlimler Tarihi, Din Psikolojisi dersleri ilave edilmiş, buna karşılık Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde takip edilmekte olan Sosyoloji dersi kaldırılmıştır.

Fakülte Profesörler Kurulunun çalışmaları sonucu alınan kararlarla derslerde ve programda sonraki yıllarda yıllar içerisinde de değişiklikler yapılarak 1953-1954 yılında yapılan program şu şekli almıştır:

I. Sınıf Dersleri	Saat	II. Sınıf Dersleri	Saat
Arapça	8	Arapça	6
Farsça	4	Farsça	2
Yabancı Dil	3	Yabancı Dil	3
Klasik Dini Türkçe Metinler	3	İslâm Tarihi	2
Kur'an ve İslâm Dini Esasları	2	Klasik Dini Türkçe Metinler	2
İslâm Tarihi	2	Kur'an ve İslâm Dini Esasları	2
		Din Psikolojisi	1
		Din Sosyolojisi	3
		Felsefe ve Mantık	1
III. Sınıf Dersleri	Saat	IV. Sınıf Dersleri	Saat
Arapça	4	Arapça	6
Yabancı Dil	2	Yabancı Dil	2
İslâm Tarihi	2	İslâm Tarihi	2
Tefsir	2	Tefsir	4
Hadis	2	Hadis	4
İslâm Mezhepleri Tarihi	2	İslâm Mezhepleri Tarihi	4
Kelâm	2	İslâm Felsefesi	2
İslâm Felsefesi Tarihi	2	Dinler Tarihi	2
Felsefe ve Mantık	3	İslâm Sanatları Tarihi	2
Dinler Tarihi	2	Pedagoji	2
Din Psikolojisi	2	Tasavvuf Tarihi	2
İslâm Hukuku	2	İslâm Tezyini Sanatları	1
İslâm Sanatları Tarihi	2	İnkılâp Tarihi	2
Tezyini Sanatlar ve Plaeografi	1		

1972-1973 ders yılına kadar dört yıllık genel bir İlahiyat Eğitimi amaçlayan Fakülte, mezkur ders yılından itibaren beş yıla çıkarıldı. İlk üç yılda ağırlık, kaynak dil olan Arapça ile bir Batı diline ve genel eğitime verildi. Beş yıllık süre dikkate alınarak son iki yıl ihtisaslaşmaya tahsis edildi. Bu maksatla Tefsir ve Hadis Bölümü ile Kelâm ve İslâm Felsefesi Bölümü teşkil edildi. Fakülteden mezun olanlara bölümlerini bildirir İlahiyat Lisans Diploması veriliyordu.

Yüksek Öğretim Kurulunun göreve başlaması üzerine, İlahiyat Fakülteleri için kabul edilen yeni eğitim-öğretim programına göre 1982-1983 öğretim yılı başından itibaren, beş yıllık öğretim süresi olan Fakültemiz, ilk yılı Arapça hazırlık sınıfına tahsis edilmek suretiyle dört yıllık lisans öğretimi veren bir kurum haline getirilmiştir.

Hazırlık sınıfına kaydını yaptıran öğrencilerden Arapça bilenler için muafiyet sınavı açılmaktadır. Bu sınavda başarı sağlayanlar hazırlık sınıfını geçmiş sayılırlar.

İdarî bakımdan üç bölüm bulunmaktadır; bunlar da:

- 1- Tefsir ve Hadis Bölümü,
- 2- Kelâm ve İslâm Felsefesi Bölümü,
- 3- İslâm Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü

Fakülteden mezun olanlara "İlahiyat Fakültesi Lisans Diploması" verilir. Yukarıda belirtilmiş olan bölümler müstakil olarak diploma vermezler.

Fakültemizde hali hazırda tespit edilmekte olan program şu şekildedir:

Program:

Hazırlık		II. Sınıf	
Arapça	40	İnkılâp Tarihi	2
Kur'an	10	Türk Dili	2
		Yabancı Dil	8
I. Sınıf		B. Eğitimi-Tezhip-Hat	2
İnkılâp Tarihi	4	Kur'an	2
Türk Dili	2	Arapça	6
Yabancı Dil	4	İslâm Tarihi	2
B. Eğitimi-Tezhip-Hat	2	Tefsir	9
Kur'an	6	Hadis	9
Arapça	6	Mantık	3
İslâm Tarihi	6	İslâm Kurumları Tarihi	2
İslâm Dini Esasları ve Ahlâkı	6	Türk İslâm Edebiyatı	4

Tefsir Usulü	4	Farsça	4
Hadis Usulü	4	Seçmeli Dinî Musiki-Paleografi	2
Eğitim Bilimine Giriş	3	Eğitim Psikolojisi	3
İlkçağ Felsefesi Tarihi	2	Genel Öğretim Metotları	3
III. Sınıf		IV. Sınıf	
İnkılâp Tarihi	2	İnkılâp Tarihi	2
Türk Dili	2	Türk Dili	2
Yabancı Dil	8	Yabancı Dil	8
B. Eğitimi-Tezhip-Hat	2	B. Eğitimi-Tezhip-Hat	2
Arapça	4	Arapça	4
Tefsir	4	İslâm Mezhepleri Tarihi	5
Hadis	4	Eğitim Psikolojisi	3
İslâm Hukuku Usulü	4	Din Eğitimi	4
Türk İslâm Sanatları Tarihi	2	Kelâm	11
İslâm Hukuku	9	İslâm Felsefesi Tarihi	5
Dinler Tarihi	3	Tasavvuf Tarihi	4
Din Sosyolojisi	2	Yeniçağ Felsefesi Tarihi	2
Din Psikolojisi	2	Din Felsefesi	2
Ölçme ve Değerlendirme	3	Özel Öğretim Metotları	3
Kur'an	2	Din ve Ahlâk Dersleri	
Araştırma Teknikleri	3	Özel Öğretim Uygulaması	3 Hafta
Farsça	4		
Rehberlik	3		

Fakültemizde takip edilmekte olan programın incelenmesinden de anlaşılacağı üzere, ilk sene Arapça ve Kur'an-ı Kerim'i layıkı ile öğrenmek için hazırlık sınıfı olarak tahsis edilmiştir.

Birinci sınıftan itibaren tedrisat sistemi İslâmiyetin en temiz anlayışına dayanmak suretiyle akıl ve nass'ı mihver kabul etmiştir.

İslâmiyetin doğuşu ve yayılması bu temel bilgiler yanında önemli bir mahiyet taşımaktadır. Tarihî vesikalara dayanarak okutulan İslâm Tarihi, sadece olayları kronolojik bir tasnif içinde sıralayan klasik tarih öğretiminden sıyrılarak, hadiseleri zaman ve mekan şartları dahilinde inceleyerek, bunlardan hal ve istikbale makes olacak ibret örnekleri çıkarmaktadır.

İslâm Felsefesi ve İslâm Mezhepleri Tarihi, başlangıçtan günümüze kadar ki İslâmî düşünceye ışık tutmakta, doğan, gelişen fikir hareketleri ve bunları meydana getirenler ilmî metotlara dayanarak incelenmektedir.

Tarihî bilgilerimizin nüfuz edebildiği devirlerden bu yana, gelmiş geçmiş bütün dinleri, tarih ve sosyoloji görüşü ile tetkik ettikten sonra sıkket merkezini semavi dinlere intikal ettiren Dinler Tarihi; din ve top-

lum münasebetleri ile toplumun dinî yaşayışını amprik bir tarzda ele alıp incelemekte olan Din Sosyolojisi; fedrin dinî yaşayışını inceleme yapan Din Psikolojisi indî mukayese ve hükümlerden uzak ilim kollarıdır.

Dinî duyuş ve düşünüşün yüksek ifadelerini taşıyan mimarî ve tezyinî sanat eserlerimizin değerlerini önce kendimize sonra da dünyaya tanıtmak lâzım geldiği düşüncesiyle İslâm Sanatları Tarihi, İslâm Tezyinî Sanatları ve Paleografi dersleri ihdas olunmuştur. Bu arada ruhlara büyük huzur veren dinî musiki dersinin gerek teorik gerekse tatbiki olarak büyük bir itina ile verilmekte olduğunu unutmamak gerekir.

Büyük bir çoğunluğu ile yaygın ve örgün eğitim kuruluşlarında görev alan genç ilâhiyatçıların pedagojik formasyon yönünden yetişmelerini sağlamak için Din Eğitimi dersi ile diğer eğitim formasyon derslerini de ne kadar luzümlü olduğunu bilmem hatırlatmaya gerek var mı?

Bütün bu dersler yanında İslâm İlâhiyatı merkezi rolü oynamaktadır. Tefsir ve Hadis Usulü, İslâm Hukuku, Tefsir ve Hadis, Kelâm, bu sahalarda memleketimizde temayüz etmiş mütehasşısalar ve otoriteler tarafından okutulmaktadır.

Mezunlarımız

Lise ve dengi okul mezunlarını kabul eden ve beş yıllık bir tahsil süresince kültürlü ve ilmi metot sahibi din alimi namzetleri yetiştirmekte olan Fakültemizden 1953 yılından beri erkek ve kız öğrenci mezun olmuştur. Bunların yıllara göre taksimi şöyledir:

Yıl	Erkek	Kız	Toplam
1953	31	9	40
1954	11	5	16
1955	20	2	22
1956	6	-	6
1957	8	3	11
1958	14	3	17
1959	19	1	20
1960	35	2	37
1961	22	1	23
1962	21	2	23
1963	33	4	37
1964	54	6	60
1965	54	6	60
1966	88	4	92
1967	75	6	81
1968	70	4	74
1969	80	13	93

1970	119	6	125
1971	114	10	124
1972	75	8	83
1973	85	15	100
1974	107	7	114
1975	68	7	75
1976	28	2	30
1977	85	6	91
1978	89	11	100
1979	91	16	107
1980	119	13	132
1981	126	19	145
1982	130	17	147
1983	69	26	95
1984	141	31	172
1985	164	34	198
1986	259	42	301
1987	122	34	156
1988	176	56	232

İslâmi ve dinî konularda olduğu kadar Arapça, Farsça ve bir batı diline aşina olan mezunlar, İmam Hatip okullarında mesleki dersler, lise ve ortaokullarda Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri öğretmenliğini asli olarak verdikleri gibi, buldukları okullardaki çeşitli kültür derslerini de liyakatla okutmaktadırlar. Akademik kariyere intisap etmiş bulunan çok sayıdaki mezunlarımız ülkemizdeki 9 İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi, öğretim görevlisi, Araştırma Görevlisi, Uzman ve Okutman olarak görev yapmaktadırlar. İlâhiyat Fakültelerinden ayrı olarak çeşitli üniversitelerin sosyal bölümlerinde de görevli olanları zikretmek gerekir. 1982-1983 yılından itibaren de çeşitli İlâhiyat Fakültelerine Fakültemizden kadro noksanlığı sebebiyle sayıları 25'e varan Doçent ve Profesör gitmiş bulunmaktadır. Halen mevcut 9 İlahiyat Fakültesinden altısında -Dokuz Eylül, Erciyes, Selçuk, Ondokuz Mayıs, Atatürk ve Şanlıurfa İlahiyat Fakülteleri- Dekan olarak görevli bulunan Profesörler Fakültemizden mezundurlar.

Diyanet İşleri Başkanlığının -Başbakanlık ta dahil olmak üzere- çeşitli kademelerinde görev yapmaktadırlar. Milli Savunma Bakanlığı tarafından fakültede okutulan öğrencilerin bir kısmı Askeri Ortaokul ve Liselerde öğretmen olarak, diğer bir kısmı Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Moral Dairelerinde vazife almışlar, bir kısmı da askeri eğitim birliklerinde dinî ve kültürel alanda görevlendirilmişlerdir.

Bunların dışında bir kısım mezunlar da Devlet Arşivlerinde uzman olarak çalışmaktadırlar. Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumunda da

prodüktör ve idareci olarak görev alan mezunların sayısı küçümsenmeyecek bir rakama ulaşmış bulunmaktadır.

Yayın ve Kültürel Faaliyetler

Fakültemiz eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yanısıra ilmi çalışma ve yayınlarda da bulunmaktadır. 1949 yılından 1988 yılı sonuna kadar 135 telif ve tercüme eser Fakültemiz öğretim Üyeleri tarafından yayınlanmıştır. 1952 yılından itibaren "İlâhiyat Fakültesi Dergisi" muntazaman çıkmaktadır. Dergimizin XXX. sayısı çıkmış bulunmaktadır. Bunlara ilaveten Fakültemiz bünyesinde 1983 yılına kadar faaliyet göstermiş bulunan İslâm İlimleri Enstitüsü'nün beş sayı dergisi ile 3 sayı da yıllık Araştırmalar Dergisi yayınlanmıştır.

Fakültemiz öğretim üyeleri gerek yurt içi gerek yurt dışında yapılan kongre, seminer ve sempozyumlara bildirimleriyle iştirak ederek hem fakültemizi hem de ülkemizi ilmi ve kültürel açıdan büyük bir liyakatla temsil etmektedirler. Fakültemiz 5-8 Eylül 1988'de Malezya'da (Kuala-Lumpur) yapılan İslâm Üniversiteler Birliğinin Kongresine katılmış ve İslâm Üniversiteler Birliğinin üyeliğine kabul edilmiştir.

Fakültemiz bugüne kadar ülkemizin eğitim ve öğretim problemlerinin halline yardım amacı ile çeşitli seminerler tertip etmiş bulunmaktadır. Bunlardan:

- a) I. Din Eğitimi Semineri (Nisan 1981),
- b) Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Özel Öğretim Yöntemleri Semineri (Ekim 1986),
- c) Din Öğretimi ve Din Hizmetleri Semineri (8-10 Nisan 1988) Bu-seminer Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı ile birlikte düzenlenmiştir.

Bu seminere Federal Almanya, İngiltere ve Fransa'dan da yabancı ilim adamları bildirimleri ile katılmışlardır.

d) Fakültemizde her hafta Cuma günleri saat 14.00-16.00 arasında Öğretim Üyeleri ve Yardımcıları tarafından konferans ve ilmi sohbet toplantıları yapılmaktadır.

e) Fakültemiz Tasavvuf Musikîsi korusu da her yıl muntazaman en az bir defa olmak üzere konserler vermektedir.

f) Fakültemizde her yıl çeşitli anma günleri muntazam bir şekilde tertip edilmektedir.

Kütüphane ve Hizmetleri

İlahiyat Fakültesi yaklaşık 35.000 cilt kitap, süreli yayın ve 2000 adet değerli yazmaları ile zengin bir koleksiyona sahiptir. Kütüphanemiz öğretim üyeleri ve yardımcısına, öğrencilere ve dışarıdan gelen tüm araştırmacılara hizmet vermektedir.

Kullanma alanı 900 m² olan Kütüphanemizde 100 kişilik okuma salonu vardır.

Koleksiyonumuz gerek kitap sayısı gerekse kitapların nadiriyeti açısından çok zengindir. İlahiyat sahasındaki değerli kitapların yanısıra başta tarih ve sanat tarihi olmak üzere diğer konularda da eserler bulunmaktadır. Türkçe ve yabancı dillerdeki eserlerden başka nadir olarak bulunan eski harfli kitaplar da büyük bir yekün tutmaktadır.

Kütüphanemize gerek kurumlardan gerekse şahıslardan çok sayıda bağış kitap gelmektedir. Çeşitli kuruluşlarla da yayın değişimi yapılmaktadır. Kitaplar depolarımızda aksesyona göre düzenlenmiştir. El yazmaları özel bölümde itina ile muhafaza edilmektedir. Kütüphanemizde bilgisayar uygulamaları için gerekli çalışmalar hızla devam etmektedir.

Kütüphanemizde fotokopi hizmeti de verilmektedir. Ayrıca cilt atelyemiz ve ofset baskı yapabilen matbaamız mevcuttur.

FAKÜLTEMİZİN KURULUŞUNDAN BERİ DEKANLIK YAPMIŞ OLANLAR

Adı Soyadı	Seçiliş Tarihi	Ayrılma Tarihi	Ayrıliş Sebebi
Ord. Prof. Esat Arsebük	22.11.1949	12.6.1951	Süresi dolarak
Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin	12.6.1951	12.6.1953	Süresi dolarak
Prof. Mehmet Karasan	12.6.1953	14.5.1961	Milletvekili seçilerek
Prof. Dr. Bedii Ziya Egemen	14.5.1954	22.8.1955	İstifa
Ord. Prof. Sabri Şakir Ansay	22.8.1955	22.8.1957	Süresi dolarak
Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin	22.8.1957	23.6.1959	Rektör seçildi
Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken	23.6.1959	23.10.1959	İstifa
Prof. Dr. Bedii Ziya Egemen	23.10.1959	2.6.1960	İstifa
Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu	2.6.1960	30.11.1960	İstifa
Prof. Dr. Neşet Çağatay	19.4.1961	3.11.1964	Süresi dolarak
Prof. Dr. Kemal Balkan	3.11.1964	3.11.1966	Süresi dolarak
Prof. Dr. Hüseyin Yurdaydın	3.11.1966	4.11.1968	Süresi dolarak
Prof. Dr. Hamdi Ragıp Atademir	4.11.1968	27.4.1970	İstifa ile
Prof. Mehmet Taplamacıoğlu	27.4.1970	5.11.1970	Süresi dolarak
Prof. Mehmet Karasan	5.11.1970	28.4.1971	İstifa ile
Prof. Dr. Neşet Çağatay	28.4.1971	4.11.1971	
Prof. Dr. Necati Öner	4.11.1972	7.11.1977	Süresi dolarak
Prof. Dr. Hikmet Tanyu	7.11.1977	4.11.1980	Süresi dolarak
Prof. Dr. Hüseyin Atay	4.11.1980	3.8.1982	Süresi dolarak
Prof. Dr. Talat Koçyiğit	31.8.1982	11.9.1985	Süresi dolarak
Prof. Dr. Meliha Anbarcıoğlu	12.9.1985		Halen bu görevini sürdürmektedir.

Bölümler ve Öğretim Elemanları:**I- Tefsir ve Hadis Bölümü**

Bölüm Başkanı: Prof. Dr. Talat Koçyiğit

1- Tefsir Anabilim Dalı

Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu (Başkan) (L.A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Öğretim Üyeleri:**Doçentler:**

Doç. Dr. Salih Akdemir (L. A.Ü.İ.F. Dr. Sorbonne Ü. Paris)

Doç. Dr. Mevlüt Güngör (L. Bağdat İ. F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Halis Albayrak (L. Atatürk Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Mehmet Paçacı (L.A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. İdris Şengül (L.A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Nedim Serinsu (L.A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Ömer Özsoy (L. A.Ü.İ.F.)

2- Hadis Anabilim Dalı

Prof. Dr. Talat Koçyiğit (Başkan) (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Öğretim Üyeleri:**Profesörler:**

Prof. Dr. Mehmet Hatiboğlu (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Doçentler:

Doç. Dr. Mücteba Uğur (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Doç. Dr. M. Hayri Kırbasoğlu (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. İsmail Hakkı Ünal (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Ali Dere (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Kamil Çakın (L. A.Ü.İ.F.)

3- *İslâm Hukuku Anabilim Dalı*

Doç. Dr. Esat Kılıçer (Başkan) (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Doçentler:

Doç. Dr. Selahattin Eroğlu (L. A.Ü.İ.F. Dr. University of Exert İngiltere)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Dr. İbrahim Çalışkan (İ.Ü.H.F.Y.İ.E. Dr. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Osman Taştan (L.A.Ü.İ.F.)

II- Kelâm ve İslâm Felsefesi Bölümü

Bölüm Başkanı: Prof. Dr. İbrahim Ağâh Çubukçu

1- Kelâm Anabilim Dalı

Prof. Dr. M. Sait Yazıcıoğlu (Başkan) L. A.Ü.İ.F. Dr. Sorbonne Ü.)

Yardımcı Doçentler:

Yrd. Doç. Dr. Hasan Onat (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Dr. Ar. Gör. Ahmet Akbulut (L. A.Ü.İ.F. A.Ü.S.B.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Dr. Ar. Gör. Sabri Erdem (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Muammer Eser (L.A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. İlhami Güler (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Sönmez Kutlu (L.A.Ü.İ.F.)

2- *İslâm Felsefesi Anabilim Dalı*

Prof. Dr. İbrahim Ağâh Çubukçu (Başkan) (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Profesörler:

Prof. Dr. Hayrani Altıntaş (L. A.Ü.İ.F. Dr. Sorbonne Ü.)

Doçentler:

Doç. Dr. Mehmet Bayraktar (L. A.Ü.İ.F. Dr. Sorbonne Ü.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Ethem Cebecioglu (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. A. Hadi Adanalı (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Nuri Adıgüzel (E.Ü.İ.F.)

III- İslâm Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü

Bölüm Başkanı: Prof. Dr. Hüseyin Gazi Yurdaydın

1- *İslâm Tarihi Anabilim Dalı*

Prof. Dr. Hüseyin G. Yurdaydın (Başkan) (A.Ü.D.T.C.F. Dr. A.Ü. D.T.C.F.)

Doçentler:

Doç. Dr. Sabri Hizmetli (L.Y.İ.E. Dr. Sorbonne Ü.)

Doç. Dr. Nesimi Yazıcı (L. İ.Y.İ.E. İ.Ü.Ed.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Yardımcı Doçentler:

Yrd. Doç. Dr. Münir Atalar (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Mehmet Özdemir (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. İrfan Aycan (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Nahide Bozkurt (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Abdurrahman Acar (S.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. İbrahim Sarıçam (L.A.Ü.İ.F.)

Öğretim Görevlileri:

Dr. Mustafa Kılıç (L.Y.İ.E. Dr. Atatürk Ü. İslami İ.F.)

Uzmanlar:

F. Ceyda Satioğlu (L. A.Ü.D.T.C.F. Uz. A.Ü.İ.F.)

2- *Dinler Tarihi Anabilim Dalı*

Doç. Dr. Abdurrahman Küçük (Başkan) L.A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Mustafa Erdem (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Baki Adam (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Mehmet Katar (L.A.Ü.İ.F.)

3- *Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı*

Prof. Dr. Beyza Bilgin (Başkan) (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Mualla Selçuk (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Nevzat Y. Aşkoğlu (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Cemal Tosun (L. A.Ü.İ.F.)

Öğretim Görevlileri:

Bekir Demirkol (L. A.Ü.İ.F.)

4- *Din Sosyolojisi ve Din Psikolojisi Anabilim Dalı*

Prof. Dr. Rami Ayas (Başkan) (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Doçentler:

Doç. Dr. Münir Koştas (L. A.Ü.İ.F. Dr. Sorbonne Ü.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Gülay Cezayirli (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Niyazi Akyüz (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Öznur Özdoğan (L. A.Ü.İ.F.)

5- *Din Felsefesi ve Mantık Anabilim Dalı*

Prof. Dr. Necati Öner (Başkan) (L. A.Ü.D.T.C.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Yardımcı Doçentler:

Yrd. Doç. Dr. Tahir Yaren (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Ar. Gör. Recep Kılıç (L. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. İsmail Köz (L. A.Ü.İ.F.)

6- *İslâm Sanatları ve Mimarisi Anabilim Dalı*

Yrd. Doç. Dr. Ruhi Kalender (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Araştırma Görevlileri:

Dr. Ali Yılmaz (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Dr. Mehmet Akkuş (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Ar. Gör. Bayram Akdoğan (L. Y.İ.E. Bursa)

I- Tefsir Anabilim Dalı

(THB 111) Tefsir Usulü: Kur'an Tarihi; Vahiy, âyet, sûre; Kur'an'ın yazılması, toplanması ve çoğaltılması. Kur'an'ın mânâsı ve isimleri.

Kur'an tefsiri ile ilgili bilgiler, âyetlerin iniş sebepleri, nesh meselesi, muhkem ve müteşâbih, sûrelerin başlangıç harfleri, Kur'an'ın icazı ve üslûbü.

(THB 112) Tefsir: Hz. Peygamber devrinden, başlamak üzere tefsir tarihi, tefsir çeşitleri ve tefsir metotları.

II- Hadis Anabilim Dalı

(THB 121) Hadis usûlü: Hadis ve sünnetle ilgili tarifler, hadis râvileri, sahih, zayıf ve mevzû hadisler ,hadis çeşitlerinden seçmeler, hadis kitapları.

(THB 122) Hadis: Hz. Peygamber devrinden itibaren hadis rivayetindeki gelişmeler (Hadis Tarihi), Hadis eserlerinin ortaya çıkışı, hadislerden seçmeler ve şerhleri.

III- İslâm Hukuku Anabilim Dalı

(THB 131) İslam Hukuku: İslâm Hukuku'nun doğuşu, kaynakları, fıkıh ekolleri ve özellikleri, Medeni Hukuk, Âmme Hukuku ve Miras Hukukunun mukayeseli olarak tanıtılması.

(THB 132) İslâm Hukuku Metodolojisi: Fıkıh usûlünün doğuşu, tanımı ve tarihçesi; Şer'î deliller (Kitab, Sünnet, İcmâ, Kıyas, vb) ve bunlara dayanarak hüküm çıkarma kuralları; mükellefler ve mükelleflerin fiilleri (Hukuki ehliyet ve sorumluluk); Şer'î hükümlerin amaçları, ictihad ve fetva müesseseleri.

IV- Kelâm Anabilim Dalı

(KİFB 211) Kelâm: Kelâm terimleri, bazı kelâmî problemler (ru'yet, istitâat, deliller), Maturîdî ekolüne göre insanın fiilleri kavramı, İman meselesi, Allah ve Peygamberlik, Nesefî akaidi, İbn Haldun'un Mukaddime'sindeki kelâmî görüşler.

(KİFB 212) İslâm Ahlâkı: İslâm'da üstün ahlâkın yolları ve kuralları.

(KİFB 213) İslâm Mezhepleri Tarihi: Geçmişte ve günümüzde yaşayan iktisadî ve siyasi mezhepler, mezheplerin doğuş sebepleri, tarihi seyirleri, birbirlerine benzer oldukları ve ayrıldıkları inanç ve itikadlar, coğrafi dağılımları.

(KİFB 214) İslâm Dini Esasları: Kur'an ve Hadis'e göre İslâm dininin iman ve ibadet esasları.

V- İslâm Felsefesi Anabilim Dalı

(KİFB 221) İslâm Felsefesi: İslâm düşünürlerinin Tanrı, varlık, ahiret, ahlâk ve hürriyet görüşleri, Türk-İslâm Felsefesinin düşünce tarihindeki yeri ve önemi.

(KİFB 222) Tasavvuf Tarihi: Tasavvufi düşüncenin doğuşu ve sebepleri, tarihi safhaları, başlıca mutasavvıfların görüş ve düşünceleri.

VI- İslâm Tarihi Anabilim Dalı

(İMSB 311) İslâm Tarihi Câhiliye devri Arab Tarihi, Hz. Peygamber, dört halife, Emeviler, Abbasiler, ilk müslüman Türk Devletleri, siyasi, idari, kültürel ve sosyal tarihleri, Selçuklu ve Osmanlı toplumunda fikir hareketleri.

(İMSB 312) Paleografi: Osmanlı dönemi Arab Alfabesi ile yazılmış olan çeşitli kitâbe ve belgelerin yazı türlerine göre okutulması, Osmanlı paleografyası.

(İMSB 313) İslâm Kurumları Tarihi: İslâm Medeniyetinin doğuşu ve özellikleri, siyasi kurumları: Halifelik, sultanlık, vezirlik. Ekonomik kurumları: İslâm ticaret hayatı, klasik dönem, toprak yönetimi ve tarım, beytulmâl (hazine). Sosyal kurumları: Eğitim ve öğretim kurumları, fütûvvet ve ahilik, vakıflar, Hukuk kurumları: Ordu teşkilatı ve İslâm Medeniyetinin diğer medeniyetlere tesirleri.

VII- Dinler Tarihi Anabilim Dalı

(İMSB 321) Dinler Tarihi: Dinin Tarifi, mahiyeti ve menşei hakkındaki nazariyeler; Dinler Tarihinin tanımı, tarihçesi ve kronolojisi; Asya, Avrupa, Anadolu, Amerika, Eski Roma ve Yunan Dinleri; Eski Türk Dini ve Arap Cahiliye İnançları.

Yaşayan Dünya Dinleri: Hint, Çin, Japon, Yahudi, Hıristiyan ve İslam dinleri.

VIII- Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

(İMSB 331) Din Eğitimi: Temel Kavramları: (Din Eğitimi Bilimi "Din Pedagojisi", İlahiyat, akıl, din, terbiye-eğitim-öğretim).

İlgili Bilimler: (Psikoloji, Sosyoloji, İletişim, Dil Bilimi, davranış ve bozuklukları.)

Din Eğitimi Bilimi'nin mahiyeti ve görevi, okullarda ve camide din eğitimi, öğretimi din, eğitim ve öğretimini tamamlayıcı kuruluşlar, din eğitim ve öğretimini bilimsel temellere dayandırma çabaları, okul çeşitleri ve din dersi.

IX- Din Sosyolojisi ve Psikolojisi Anabilim Dalı

(İMSB 341) Din Sosyolojisi: Toplum Bilimleri (Sosyoloji nedir? Toplumsal yapı, Toplumsal hareketlilik).

Din Bilimleri (Din sözü, Din olaylarının tanımı, Dinlerin kök ve başlangıçları, Dinlerde sınıflama, Çevre ve dinin karşılıklı ilişkileri, Dinler Bilimi, Din Sosyolojisinin tartışma konusu olan meseleleri, Din Sosyolojisinin tarihçesi).

Din Sosyolojisinin ana problemleri (Genel bilgiler, dinî tecrübe ve anlatımları, Dinin toplum ve Dünya karşısındaki tutumu).

Din ve Toplum ilişkileri ve dinî gruplar.

Laiklik ilkesi ve Türkiye'deki durum (Genel bilgiler, tarih boyunca laikliğin gelişmesi, batı dünyasında laikliği doğuran olaylar, Türkiye Cumhuriyetindeki durum).

Din bakımından devlet şekilleri ve çağdaş yaşayıştaki tutum.

(İMSB 342) Din Psikolojisi: Genel Psikoloji içindeki çeşitli ekoller motivation, kişilik teorileri, Din Psikolojisinin tanımı, tarihi gelişimi, kaynakları, metotları, din ve kişilik, Tasavvuf Psikolojisi, düşünce ve davranış bozuklukları içinde dinî belirtiler, Din Eğitiminde Din Psikolojisinin önemi.

X- Din Felsefesi ve Mantık Anabilim Dalı

(İMSB 351) Felsefe Tarihi: İlk, orta ve yeni çağda batıdaki felsefe akımları ve filozofların görüşleri.

(İMSB 354) Mantık: Felsefe problemlerinin sistematik bir şekilde incelenmesi ile mantık problemlerinin klasik tarzda ele alınması.

(İMSB 352) Din Felsefesi: Felsefe-Din münasebetleri, din- ilim münasebetleri.

XI- İslâm Sanatları ve Mimarisi Anabilim Dalı

(İMSB 361) Türk-İslâm Sanatları Tarihi: İslâm Sanatının doğuşu, mahiyeti; Emevi ve Abbasi usûbları, Endülüste İslâm Sanatı; Gazneliler, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukluları, İlhanlı ve Osmanlı devirlerinde mimari eserler.

(İMSB 362) Türk Dinî Musikiî: Nazari olarak, musikinin tanımı ve adlandırılması, musikinin (notalarla) yazılması; Türk musikisinde ses sistemi, makamlar, usûller, çeşitleri; Türk Din Musikisi bestekarları ve eserleri. Uygulamalı olarak dinî bestelerin makam ve usûlle icrası.

(İMSB 363) Türk İslam Edebiyatı: Türk İslam Edebiyatının tarihçesi, özellikleri, devreleri. Bu edebiyatta kullanılmış olan harflerin men-

şei ve Türkçe'de kullanılış şekilleri, Türkçe kelimelerin eski harflerle yazılmasındaki özellikler. Eski metinlerin okunması, transkripsiyonu. Türk Edebiyatında vezinler, ebced hesabı.

Ders Programında yer alan, fakat herhangi bir bölüme bağlı olmayan dersler:

- 1) Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi
- 2) Türk Dili
- 3) Yabancı Diller:
  - a) Arapça
  - b) Farsça
  - c) İngilizce, Fransızca ve Almanca'dan biri

Okutmanlar:

Adem Akın (Arapça) (L. Bağdat Ü. Hukuk ve SBF)

Ahmet Yılmaz (Arapça) (L. A.Ü.D.T.C.F.)

Cahit Kutlu (Arapça) (L. Mısır El-Ezher Ü.)

Zekeriya Yılmaz (Arapça) (L. Y.İ.E. İzmir)

Abdülhalik Sadık Bekir (Arapça) (L. A.Ü.D.T.C.F.)

Ekrem Pamukçu (Arapça)

Raiha Anwar (Arapça)

Nuh Savaş (Arapça) (L. E.Ü.İ.F.)

Ali İhsan Okur (Arapça)

Süleyman Baybara (Arapça) (L. Mısır El-Ezher Ü.)

Muammer İpek (Arapça)

Demirhan Ünlü (Kur'an-ı Kerim) (L. A.Ü.İ.F.)

Yrd. Doç. Dr. Şevki Saka (Kur'an-ı Kerim) (L. A.Ü.İ.F. Dr. A.Ü.İ.F.)

Ayşe İnci Güner (İngilizce) (L. O.D.T.Ü.)

Hale Özkin (İngilizce)

Sevil Gökdemir (Fransızca)

Şükran Görürılmaz (Türk Dili) (L. A.Ü.D.T.C.F.)

Eğitim-Programı:

Sınıfı Hazırlık	I. Dönem	II. Dönem
Arapça	20	20
Kur'an	5	5
I. Sınıf		
İnkılap Tarihi	2	2
Türk Dili	1	1
Yabancı Dil	4	4
Beden Eğitimi-Tezhip-Hat	1	1
Kur'an	3	3
Arapça	3	3
İslâm Tarihi	3	3
İslâm Dini Esasları ve Ahlakı	3	3
Tefsir Usulü	2	2
Hadis Usulü	2	2
Eğitim Bilimine Giriş	-	3
İlkçağ Felsefesi Tarihi	-	2
	24	29

II. Sınıf	I. Dönem	II. Dönem
İnkılap Tarihi	1	1
Türk Dili	1	1
Yabancı Dil	4	4
Beden Eğitimi-Tezhip-Hat	1	1
Kur'an	1	1
Arapça	3	3
İslâm Tarihi	2	-
Tefsir	5	4
Hadis	4	5
Mantık	3	-
İslâm Kurumları Tarihi	-	2
Türk İslâm Edebiyatı	2	2
Farsça	2	2
Seçmeli Dini Musiki-Paleografi	-	2
Eğitim Psikolojisi	3	-
Genel Öğretim Metotları	-	3
	32	31

III. Sınıflar		
İnkılap Tarihi	1	1
Türk Dili	1	1
Yabancı Dil	4	4
Beden Eğitimi-Tezhip-Hat	1	1
Arapça	2	2
Tefsir	4	-

Hadis	4	-
İslâm Hukuku Usulü	2	2
Türk İslâm Sanatları Tarihi	2	-
İslam Hukuku	4	5
Dinler Tarihi	-	3
Din Sosyolojisi	-	2
Din Psikolojisi	-	2
Ölçme ve Değerlendirme	3	-
Kur'an	1	1
Araştırma Teknikleri	-	3
Farsça	2	2
Rehberlik	-	3
	<hr/>	<hr/>
	31	32

IV. Sınıf	I. Dönem	II. Dönem
İnkılap Tarihi	1	1
Türk Dili	1	1
Yabancı Dil	4	4
Beden Eğitimi-Tezhip-Hat	1	1
Arapça	2	2
İslâm Mezhepleri Tarihi	5	-
Eğitim Sosyolojisi	3	-
Din Eğitimi	2	2
Kelâm	6	5
İslâm Felsefesi Tarihi	-	5
Tasavvuf Tarihi	-	4
Yeniçağ Felsefesi Tarihi	2	-
Din Felsefesi	-	2
Özel Öğretim Metotları	3	-
Din ve Ahlâk Dersleri Özel Öğretim Uygulaması		3 Hafta
	<hr/>	<hr/>
	30	30